

Op het Willem Lodewijk Gymnasium in Groningen kiest bijna 70-80% van de derde- en vierdeklassers aardrijkskunde in hun profiel, ook al is het geen verplicht vak. Dat maakt nieuwsgierig, dus werden de leerlingen gevraagd naar hun motivatie.

De wereld aan je voeten

Aardrijkskunde als basis voor vervolgstudie, reizen en begrijpen

In 2010 deed het Willem Lodewijk Gymnasium in Groningen mee aan een innovatieproject van de VO-raad, de Expeditie 'Durven, Delen, Doen' (www.durvendelendoen.nl). Binnen het vak aardrijkskunde komen alle drie de termen terug, voor de een sterker dan voor de ander, maar toch. Je lessen worden het meest uitdagend wanneer je als docent kunt putten uit eigen ervaringen. Bij aardrijkskunde kan dat door te vertellen over

(verre) reizen die je hebt ondernomen, en door in te gaan op de actualiteit van de voortdurend veranderende wereld waarin we leven. Je deelt jouw ervaringen met je leerlingen en daagt hen uit ook met eigen verhalen te komen.

Natuurlijk hoop je dat leerlingen de durf hebben om na hun eindexamen de wijde wereld in te trekken en zelf ervaringen op te doen. Veel leerlingen doen dat ook al tijdens

FOTO: JOOST MASSOLT

hun middelbareschooltijd: een vijfdeklasser gaat de zomervakantie doorbrengen op Groenland, want zijn profielwerkstuk vraagt om onderzoek ter plaatse. Een vierdeklasser reist met de stichting Edukans naar Malawi om te kijken hoe het daar met het onderwijs staat. Zij delen hun ervaringen weer met hun klasgenoten. In het Edukansproject is iedereen op school betrokken bij de acties om (veel) geld bijeen te brengen voor goed onderwijs elders in de wereld.

Betrokkenheid bij de wereld waarin je leeft, kan ook dichterbij huis. Neem de leerling die vraagt: 'Meneer, ik zit in een politieke jongerenbeweging. Als de PVV gaat regeren, wat voor gevolgen heeft dat dan voor ons immigratiebeleid. En wat voor beeld zal de EU hebben van ons land en het integratieproces waarover we ons zo lang op de borst hebben geklopt?'

Het talent dwarrelt overal in school om je heen, maar hoe kun je dat als docent activeren en stimuleren, bijvoorbeeld voor ons vak aardrijkskunde? Uit ervaring blijkt dat gymnasiumleerlingen gevoelig zijn voor verhalen die aansluiten bij de stof. Maar nog leuker is het wanneer je als docent via een verhaal van een leerling buiten de verplichte lesstof stapt. Eigen (reis)ervaringen, al dan niet geardeerd met foto's, films, voorwerpen

FOTO: NANDA STIJNITJES

De AK-sectie: vlnr. Marieke Versijde, Jan ten Brummelhuis, Emiel Mulder en Tjerk van der Schaaf. Op de achtergrond de muurschildering in het AK-lokaal van de geologische kalender in *popart* (Lichtenstein-stijl). Mooi als versiering én bruikbaar als lesmateriaal.

en verhalen, maken bij veel leerlingen de nieuwsgierigheid los en dagen ze uit: dat wil ik zelf ook wel eens zien en beleven!

Veel oud-leerlingen zijn inmiddels uitgezwermd over de verschillende continenten. Als ze dan nog eens terugkomen op 'hun' school – want dat blijft het voor veel oud-leerlingen – of tijdens een reünie, krijg je te horen wat jouw lessen destijds hebben bijgedragen aan dat uitzwermen, en of ze een stimulans zijn geweest in de ervaringen die ze na hun schooltijd hebben opgedaan.

Onderzoek

In de Expeditie Durven Delen Doen op onze school stond talentontwikkeling centraal. Uit gesprekken met de docenten in het eerste expeditiejaar kwamen vier manieren naar voren waarop de school werkt aan talentontwikkeling bij de leerlingen:

- differentiëren naar niveau en tempo; de mogelijkheid bieden om te excelleren,
- keuzemogelijkheden bieden ter versterking van de motivatie van leerlingen,
- leerlingen helpen de (grenzen van de) eigen talenten te leren kennen en
- aandacht geven aan het ontwikkelen van goede studievaardigheden.

Nu blijkt dat op het WLG zo'n 80% van de leerlingen na de derde klas kiest voor het vak

Ik herinner me nog dat mijn aardrijkskundedocent in de vierde klas les gaf onder het motto "over de grens is alles gewoon anders, daar is anders gewoon". Het kwam je na een paar maanden de neus uit, maar vergeten doe je het niet. In de derde hadden ze al een thema ter voorbereiding van de derdeklasexcursie naar Zuid-Limburg: "Weet waar je bent. Snap wat je ziet (en stel anders de juiste vragen)". Het leert je toch om meer om je heen te kijken.

aardrijkskunde. Dat vinden wij een hoog percentage, zeker als je bedenkt dat aardrijkskunde in geen enkel profiel verplicht is. Van collega's buiten de school horen wij zo nu en dan ook andere geluiden, over scholen waar het percentage beduidend lager ligt. In het oktobernummer van *Geografie* schrijft

Belangrijkste motieven voor AK-keuze: docenten en onderwerpen

onderzoeker Luuk Lubberdink dat in de Vernieuwde Tweede Fase de belangstelling voor aardrijkskunde op veel scholen is afgenomen. Kennelijk slagen wij er op het WLG wel in leerlingen te motiveren voor het vak. Het ontdekken van het hoe en waarom van die keuze voor aardrijkskunde was aanleiding voor een (vragenlijst)onderzoek. We deden dat samen met de onderzoekers van het Kohnstamm Instituut die in het kader van de Expeditie aan de school verbonden waren.

In het voorjaar van 2010 kregen alle leerlingen uit klas 3 en 4 die gekozen hebben voor het vak aardrijkskunde 24 uitspraken voorgelegd (kader pagina 37). Ze konden op een vijfpuntsschaal aangeven in hoeverre deze voor hen kloppen. Alle uitspraken gingen over een van de vijf mogelijke keuzemotieven:

- het vak aardrijkskunde past bij de interesse, talenten en toekomstplannen van de leerlingen,
- de docenten maken het aantrekkelijk,
- de werkvormen spreken de leerlingen aan,
- aardrijkskunde boeit omdat het gaat over 'de wereld waarin je leeft', en
- pragmatische motieven zoals het is een makkelijk vak, of om bètavakken of een tweede klassieke taal te vermijden.

De enquête is door 224 leerlingen ingevuld, 121 uit de derde klas en 103 uit de vierde. Daarvan heeft respectievelijk bijna 80 en 70% voor aardrijkskunde gekozen. In beide jaarlagen blijkt ongeveer de helft van de leerlingen aardrijkskunde als profielvak te kiezen en de helft als keuzevak.

Van de leerlingen met een 'maatschappijprofiel' (Cultuur & Maatschappij of Economie & Maatschappij) kiest bijna 90% voor aardrijkskunde. Bij de leerlingen met een 'natuurprofiel' (Natuur & Gezondheid of Natuur & Techniek) gaat het om iets meer dan de helft.

Vervolgstudies

Uit een alumni-enquête in 2009 blijkt dat er een flink aantal leerlingen na hun gymnasiumopleiding een studie is gaan volgen in de sociale of fysische geografie of een daaraan verwant vak als aardwetenschappen, milieukunde en landschapsbeheer. Ook in de vragenlijst aan de huidige leerlingen geeft ruim 10% aan dat zij aardrijkskunde kiezen met het oog op een vervolgstudie. Enkele leerlingen benoemen hun studiekeuze alvast: vijf denken aan sociale geografie, vier aan

Julia Tankink (links van midden) was een van de leerlingen die via Going Global van Edukans een bezoek bracht aan Malawi.

‘Door mijn aardrijkskundelessen en het enthousiasme van de docenten die het vak geven heb ik besloten een jaar naar Guatemala te gaan en mijn studie-start een jaar op te schuiven. Je bent nog jong, dus wat maakt het uit of je na je middelbare school direct een studie gaat doen of eerst ervaring gaat opdoen in het buitenland.’

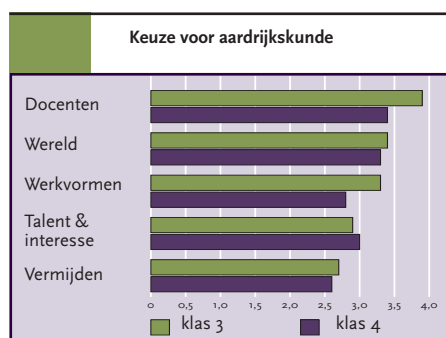
planologie. Ook zijn er enkele toekomstige aardwetenschappers, cultureel antropologen, historici en politicologen.

Motieven

De belangrijkste motieven om te kiezen voor het vak aardrijkskunde zijn de onderwerpen én de manier waarop de docenten die overbrengen. Leerlingen laten zich daarbij het sterkst leiden door hun mening over de docenten. Zij vinden de docenten aardig en enthousiast voor hun vak, en ze vinden dat de docenten goed kunnen vertellen en uitleggen. Daarnaast blijken leerlingen aardrijkskunde te kiezen omdat het gaat over de wereld waarin ze leven en omdat ze het een belangrijk vak vinden voor hun algemene kennis, waar zij bovendien de mogelijkheid krijgen om de diepte in te gaan.

Of het vak aansluit bij hun interesse en talenten vinden leerlingen ‘een beetje wel, een beetje niet’ belangrijk. Hetzelfde geldt voor de werkvormen die in het vak worden gebruikt, al heeft dat voor de derdeklassers wel een lichtpositieve invloed op hun keuze gehad.

Als dit alles betekent dat de leerlingen weinig waarde hechten aan het aanbod van verschillende thema’s en projecten, afwis-

selende lessen, keuzevrijheid en een grote mate van zelfredzaamheid, zaagt dit aan de pijlers van de Expeditie. Maar het kan ook zijn dat de leerlingen vinden dat het aardrijkskundeonderwijs zich hierin niet zo onderscheidt van de andere vakken. Dat kunnen we op grond van deze vragenlijst niet vaststellen.

Leerlingen baseren hun keuze voor aardrijkskunde in elk geval niet op pragmatische overwegingen zoals het vermijden van bètavakken of een tweede klassieke taal. Gemiddeld genomen over de hele groep antwoorden zij bij dit soort motiveringen ‘dat klopt voor mij meer niet dan wel’.

Enthousiasme voorop

Uit de antwoorden van de leerlingen zou je dus kunnen concluderen dat in de keuze van leerlingen voor het vak aardrijkskunde, de

vier pijlers voor talentontwikkeling eigenlijk geen rol van betekenis spelen. Differentiatie in de werkvormen in de lessen, het bieden van verschillende keuzemogelijkheden en het ontwikkelen van studievaardigheden of eigen talent blijken hun keuze niet of nauwelijks te beïnvloeden. Dat vraagt om verder onderzoek.

Een antwoord op de onderzoeksvraag hebben we echter wel gevonden: de leerlingen die kiezen voor aardrijkskunde doen dat in de eerste plaats vanwege het enthousiasme dat zij bij de docenten herkennen, maar daarnaast vooral omdat zij het vak zelf interessant vinden. Aardrijkskunde is een van de weinige vakoverstijgende vakken waarin een breed scala aan onderwerpen aan bod komt. Aardrijkskunde voedt de algemene kennis, gaat over de wereld om hen heen en sluit aan bij hun belangstelling – voor de gymnasiasten een groot goed. •

Vragenlijst motivering van keuze voor AK

1= dat klopt helemaal niet; 2= dat klopt niet; 3= dat klopt een beetje wel, een beetje niet; 4 = dat klopt; 5= dat klopt helemaal

	Ik kies voor aardrijkskunde...	Klopt dit voor jou?
1.	omdat ik me interesseer voor de inhoud van het vak	
2.	omdat ik een vervolgstudie wil gaan doen waarvoor ik kennis van aardrijkskunde goed kan gebruiken, namelijk:.....	
3.	omdat aardrijkskunde gaat over de wereld waarin ik leef	
4.	omdat aardrijkskunde me doet denken aan reizen en/of vakantie	
5.	omdat ik aardrijkskunde belangrijk vind voor mijn algemene kennis	
6.	omdat ik de docenten aardig vind	
7.	omdat de docenten enthousiast zijn over hun eigen vak	
8.	omdat de docenten goed kunnen vertellen	
9.	omdat de docenten zorgen voor orde en structuur	
10.	omdat de docenten goed kunnen uitleggen en vertellen	
11.	vanwege de excursies	
12.	vanwege de thema's, projecten en opdrachten	
13.	vanwege de afwisselende lessen	
14.	omdat we bij opdrachten zelf een onderwerp kunnen kiezen	
15.	omdat je bij dit vak veel zelf doet (iets maken, onderzoeken, ontwerpen)	
16.	omdat ik goede cijfers haal voor aardrijkskunde	
17.	omdat ik liever geen tweede klassieke taal wilde kiezen	
18.	omdat ik meer moeite had met de bètavakken dan met aardrijkskunde	
19.	omdat ik voor aardrijkskunde niet zo veel leerwerk krijg	
20.	omdat aardrijkskunde wel een gemakkelijk vak vind	
21.	omdat ik ontdekt heb dat ik talent heb voor aardrijkskunde	
22.	omdat ik bij aardrijkskunde echt 'de diepte' in kan	
23.	omdat je bij dit vak in je eigen tempo kunt werken	
24.	omdat ik bij aardrijkskunde de kans heb te laten zien waar ik goed in ben	
25.	omdat	